

BASKETBOL SPORT TURI HAQIDA

Maxmanazarova Sabina Shuhrat qizi

Chirchiq davlat pedagogika unversiteti

Jismoniy madaniyat fakulteti

xotin qizlar sporti yo'nalishi 2 -bosqich talabasi

sabinamaxmanazarova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15278810>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20- Aprel 2025 yil

Ma'qullandi: 23- Aprel 2025 yil

Nashr qilindi: 25- Aprel 2025 yil

KEY WORDS

basketbol, baskitbol tarixi, springfild kolliji, ishtirok etuvchilar, soni, baskitbol qoidalari, bosqichlar, pozitsiyalar, pok-to-pok, Amsterdam, IAGF, Meksika

ABSTRACT

Ushbu maqolada Basketbol sport turining qisqacha kelib chiqish tarixi va o'yin qoidalari, basketbol so'zining ma'nosi, o'yinda qo'laniladigan pozitsiyalar va bosqichlar haqida batafsil ma'lumotlar berilgan..

Basketbol inglizcha basket so'zidan olingan bo'lib basket-savat ball –to'p har birida beshtadan ishtirokchi ishtirok itadigan jamoaviy spor turidir o'yindan asosiy maqsad –to'pni qo'l bilan o'ynagan holda 3'05m balandlikdagi shitga mustahkamlangan savatga tushirib imkon qadar ko'roq achko olish

Basketbolga o'xshab ketadigan o'yin to'g'risidagi dastlabki ma'lumotlar eramizdan avvalgi VII asirga oiddir Meksikadagi ilk qabilaga mansub bo'lgan indeeslar „pok-to-pok“ deb atalgan o'yinni qiziqib o'ynashgan ushbu o'yinning butun mohiyati o'yinchilarning to'pni halqa ichiga tushirishdan iborat bo'lgan.

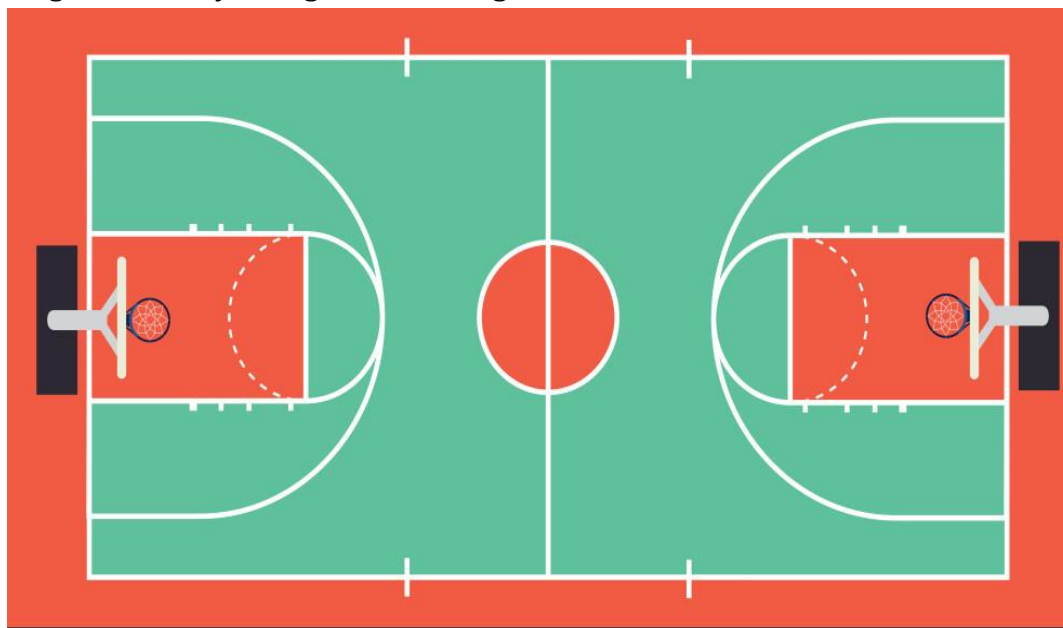
1928- yil avgustida Amsterdam shahrida bo'lib o'tan IX Olimpiada o'yinlari vaqtida qo'lda o'ynaladigan to'p o'yinlari kamissiyalari bazasida qo'l to'pi o'yinlarining mustaqil halqaro havaskorlar fediratsiyasi IAGF tashkil etiladi. Uning tarkibiga sportning har xil turlari bo'yicha shu jumladan basketbol bo'yicha uchta tehnik komissiya kiritiladi.

Fransuz, K. Bopyunni basketbol bo'yicha komissiyaning raisi, kotibi etib esa – uning vatandoshi M Barillini saylaydilar. Mana shu komissiya basketbol rivojlanishiga rahbarlik qilish uchun tuzilgan birinchi halqaro tashkilot edi. Likin u bor –yo'g'i 6 yil mavjud bo'ldi. Aslini olganda u o'z zimmasiga yuklatilgan vazifani –tuzilgan dasturni bajara olmadi. Shuning uchun 1934- yilning sintyabrida IAGF jahon basketboliga rahbarlik qilishga da'vat etgan yagona tashkilot bu FIBA dir deb tan olishga majbur bo'lgan edi

To'p o'rnida kauchikdan tayyorlangan dumaloq shardan foydalanishgan uni halqaga tushirish uchun faqat tirsaklar bilan yoki son bilan sharni urish lozim bo'lgan bunga halqaning xiyla baland joyiga o'rnatilganligi va buning ustiga yerga nisbatan tik yaniy perpindikulyar tarzda joylashtirilganligini qo'shadigan bo'lsak u holda halqaga tushirilgan birgina ,to'p' –shar butun o'yinning taqdirini hal qilgan. O'yin yildan yilga rivojlanib borib uning qoidalari

ham ancha takomillashdi Chunonchi 1893-yilda birinchi marta shchitga tegib qaytadigan va to'pni tomashabinlar orasiga borib tushishdan saqlaydigan qurilma va unga tur halta biriktirilgan temir halqa o'rnatiladi

Basketbol ko'plab o'yin harakatini yurish,yugirish, burilish,aylanish, sakrash, to'xtash, egilish, yozish va baboshqalar o'yin ko'nikmalari to'p urib harakatlanish to'p uzatish ilish savatga tashlash uni ilish savatga tashlash uni ijro qilish usullaridan iboratdir anashu harakatlar ko'nikmalar va usullar texnilasi qanchalik mukammal san'at darajasiga shakillangan bo'lsa o'yinning samaradorligi shuncha ortib boradi

Basketbolning rivojlanish bosqichlari

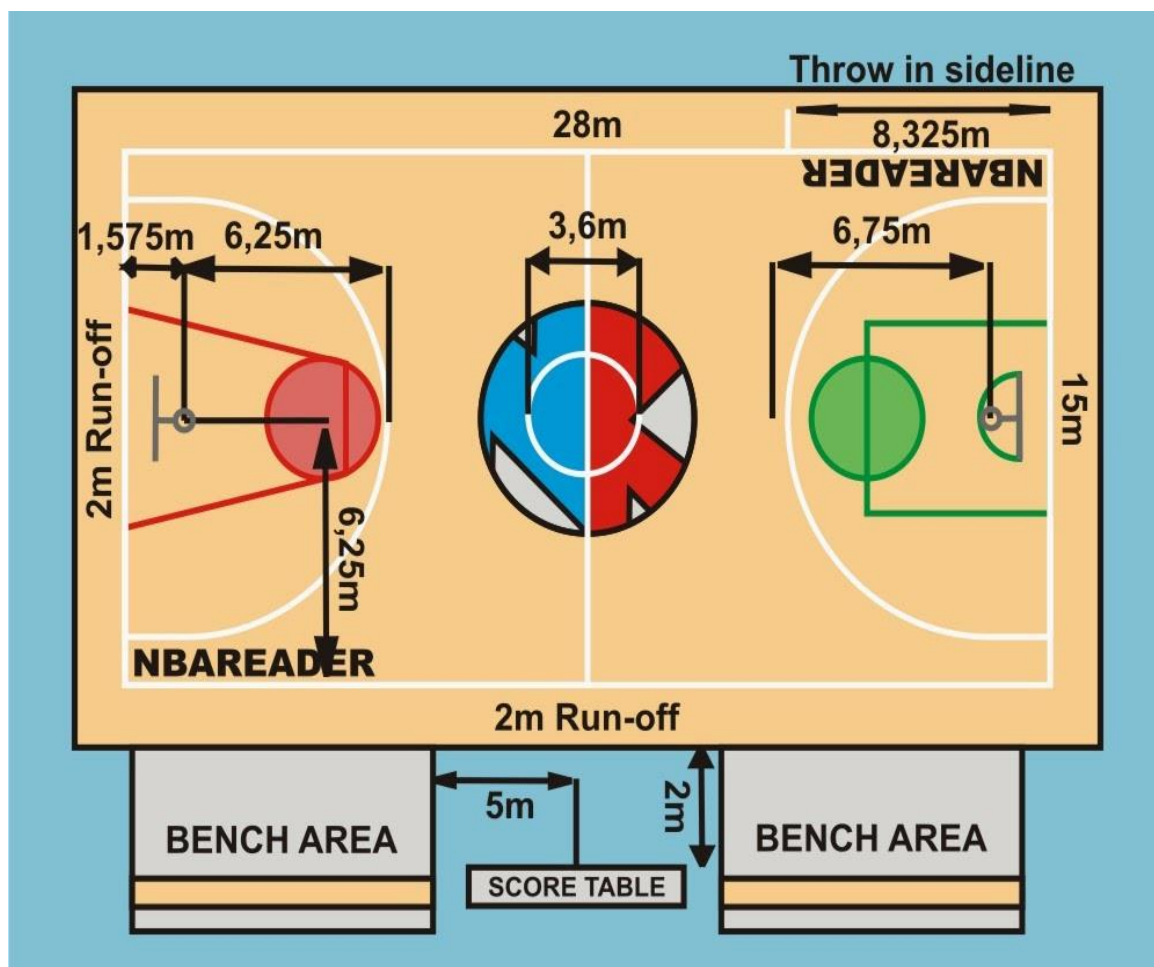
1-Bosqich. 1891-1918- yillarni o'z ichiga olib, basketbolning yangi o'yin o'yin sifatida shakillanib borish bosqichi hisoblaniladi. Avvalgi gimnastika darslarini biroz jonlantirish uchun yaratilgan basketbol asta-sikin sport o'yiniga aylanib, uning dastlabki rasmiy o'yin qoidalari yaratiladi. Uning o'yin texnikasi va taktikasi shakillanadi. O'yinda ishtirok etayotgan jamoa a'zolarining har biri uchun muayyan funktsiya vazifalar belgilab beriladi.

2-Bosqich. 1919- 1931- yillardan iborat bo'lib bu davr milliy basketbol federatsiyalari tashkil etilganligi bilan birga ajralib turadi. Bu esa basketbolning sport o'yini sifatida rivojlanib borishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Xuddi shu davrda dastlabki basketbolbo'yicha halqaro turnir-musobaqalari o'tkaziladi.

3-Bosqich. 1932-1947-yillarni o'z ichiga oladi. Bu davr butun dunyo bo'yicha basketbol o'yini har tomonlama rivojlanganligi bilan xarakterlidir. Bu davrda basketbol o'yini federatsiyasi FIBA tashkil etiladi bu hodisa unitilmas voqea bilan basketbol sportining Olimpiya turidagi o'yinlar qatoriga kiritilishi bilan birga sodir bo'ladi. Shu davrda sobiq sovet basketbolchilari ham halqaro maydoniga chiqariladi. Basketbol texnikasi va taktikasiga yangiliklar kiritiladi.

4-Bosqich. 1948-1965-yillarni o'z ichiga oladi. Bu yillarda butun dunyoda basketbol o'yini shiddat bilan rivojlanibgina qolmay,muayyan sakrashlar tarzidagi taraqqiyot va sport maxoratining xujumiga qarshi o'zini himoya qilish texnikasi va taktikasida ancha murakkab priemlar paydo bo'ladi. Mini basketbol o'yini vujudga kilib dunyo bo'ylab tarqala boshlaydi.

5- Bosqich.1986-1990- yillarda milliy Fediratsiyalar soni ortadi. Milliy professional basketbol uyushmalari NBA paydo bo'ladi Basketbolchilarning halqaro aloqalari mustahkamlanadi, o'yin texnikasi va taktikasida yangiliklar vujudga kiladi. Musobaqalar qoidasi va hakamlilik metodikasi takomillashtiriladi.

Basketbol to'pining ushlab turish vaqtlari va o'yinga kiritish jarayonlari.

24 soniya - NBA-da jamoalar to'pni raqibga berib, maksimal 24 soniyani egallab olgandan keyin zarba berishga urinishlari kerak yoki qoidabuzarlik belgilanadi. To'p halqa ustiga tushganda yoki raqib jamoa to'pga tegib turganda, har bir zarba bilan soat tiklanadi. Kollej ligasida jamoalarda 35 soniya bor.

10 soniya qoldi - qoidaga ko'ra, jamoa to'pni egallab olganidan keyin 10 soniya ichida to'pni markaziy chiziqdan tashqariga chiqarishi kerak. Agar shunday qilmasangiz, u raqib jamoadan bo'ladi.

Egalikdan 5 soniya - agar o'yinchi yopiq bo'lsa va 5 soniya ichida to'pni oshirib yubormasa, raqib jamoa to'pni egallab oladi.

5 soniyani tiklash yo'qoldi - agar o'yinchi teginish yoki qo'pollik sodir bo'lganidan keyin 5 soniya ichida to'pni o'yinga qaytarmasa, raqib jamoa to'pga egalik qiladi.

3 soniyali qoida - agar hujumkor o'yinchi traektoriyada 3 soniya davomida qolsa, raqib to'pga egalik qiladi. Har bir zarba berilgandan keyin 3 soniya qayta boshlanadi.

Ushbu qoidalar adolatli o'yin va muxlislar uchun yoqimli tajriba o'tkazishga imkon beradi, shuning uchun jamoalar keng ustunlik bilan etakchilik qilgan taqdirda ham o'ynashda

davom etishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdumalikov R. Eshnazarov J. Jismoniy madaniyat va sport tarixi. O'quv qo'llanma. – Toshkent, 1993.
2. Yarashev K.D. Jismoniy tarbiya va sportni boshqarish. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2002.
3. Юнусова Ю.М. Теория и методика физической культуры. Учебное пособие. – Ташкент: УзГосИФК 2007
4. . Kraus, Hillary (August 25, 2001). "Volleyball serves up new rules".
5. Spokesman=Review. (Spokane, Washington). p. C7.
6. Bosak, Chris (April 4, 2003). "Rule changes everyone will recognize".The
7. Hour. (Norwalk, Connecticut). p. E1.
8. ARZIBAYEV, Q. (2024). O'SMIR SPORTCHILARDA MAQSADGA ERISHISH MOTIVATSIYASI TADQIQI. News of the NUUz, 1(1.9), 54-57.
9. Арзибаев, К. О. (2015). РОЛЬ МОТИВАЦИИ В ЕДИНОБОРСТВЕ. Наука и мир, (3-3), 103-105.
10. Арзибаев, К. О. (2013). МОТИВАЦИЯ ДОСТИЖЕНИЯ КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР СПОРТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. SCIENCE AND WORLD, 93.
11. Арзибаев, К., & Бердалиева, Ю. (2013). ВЛИЯНИЕ МЕЖЛИЧНОСТНЫХ ОТНОШЕНИЙ НА МОТИВАЦИЮ ЮНЫХ СПОРТСМЕНОВ. SCIENCE AND WORLD, 14.
12. Arzibayev, Q. (2023). THE PROBLEM OF MOTIVATION OF SPORT ACTIVITY IN THE ANALYSIS. European journal of education and applied psychology, (2), 82-89.
13. Arzibayev, Q. (2023). THE APPEARANCE OF MOTIVES FOR SPORTS ACTIVITY IN ANALYSIS. Modern Science and Research, 2(10), 694-704.
14. Arzibayev, Q. (2023). O'smir sportchilarda sport bilan shug'ullanish motivlarini o'rganish. Sport ilm-faning dolzarb muammolari, 1(3), 18-25.
15. Турсунов А. 2022 ЧАҚИРУВГА ҚАДАР БОШЛАНҒИЧ ТАЙЁРГАРЛИК МАШҒУЛОТЛАРИДА ПЕДАГОГИК ВА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚўЛЛАШ ВА УЛАРНИНГ ўЗИГА ХОС ТОМОНЛАРИ Science and innovation, 1(В3), 432- 434
16. Sharipova Nodira Shavkat Qizi, . (2024). TEACHING ENGLISH TO YOUNG LEARNERS USING CLIL METHOD IN CLASS. International Journal of Pedagogics, 4(06), 161–164. <https://doi.org/10.37547/ijp/Volume04Issue06-29> .
17. Abdurasulov, J. (2024). PEDAGOGICAL PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF MILITARY PATRIOTIC EDUCATION IN GENERAL SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS. В INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY (Т. 4, Выпуск 7, сс. 38–40). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12721051>
18. Abdurasulov J. (2024). HARBIY PEDAGOGIKANING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQASI. Молодые ученые, 2(6), 48–52. извлечено от <https://inacademy.uz/index.php/yo/article/view/28164>
19. Jo'rayev, S. ., & Abdurasulov, J. (2024). SUBJECT, TASKS AND CONTENT OF STUDYING THE BASICS OF MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION. Академические исследования в современной науке, 3(7), 149–153.извлечено.
20. Абдурасулов, Ж. (2022). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСВОЕНИИ УРОКОВ ИСТОРИИ.

21. Abduqodirova, D., & Abdurasulov, J. (2025). YOSHLARDA HARBIY-VATANPARVARLIK TUYG'USINI TAKOMILLASHTIRISHNING PSIXOLOGIK HUSUSIYATLARI. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 4(1), 50– 53. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/zdpp/article/view/42882> 13.

INNOVATIVE
ACADEMY